

10 rocznica katastrofy pod Smoleńskiem

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 20 stycznia 2020 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Dziesiątego kwietnia minie dokładnie dziesięć lat od katastrofy lotniczej w Smoleńsku, w której zginęło 96 osób, w tym prezydent Lech Kaczyński. Przez kilka pierwszych lat po tragedii był to temat, któremu poświęcano wiele uwagi w debacie politycznej i medialnej. Z tego względu również w badaniach CBOS regularnie monitorowaliśmy opinie Polaków o działaniach rządów zmierzających do wyjaśnienia przyczyn katastrofy, o możliwych jej przyczynach, a także o raportach podsumowujących ustalenia i komisjach, które nam nimi pracowały. Od 2016 roku do dziś funkcjonuje, na mocy rozporządzenia Antoniego Macierewicza, Podkomisja ds. Ponownego Zbadania Wypadku Lotniczego przy Komisji Badania Wypadków Lotnictwa Państwowego (KBWLLP). W marcowym badaniu¹ po raz kolejny zapytaliśmy Polaków o kilka kwestii związanych z wyjaśnianiem tej katastrofy, a także o ocenę działalności obecnej podkomisji.

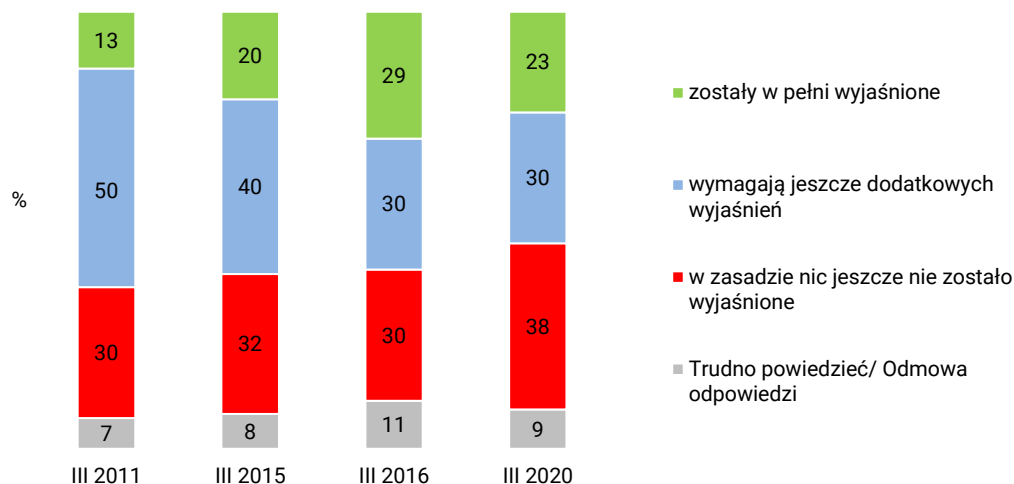
WYJAŚNIENIE PRZYCZYŃ KATASTROFY

Mniej niż co czwarty Polak (23%) uważa, że przyczyny katastrofy pod Smoleńskiem zostały w pełni wyjaśnione. Niespełna jedna trzecia respondentów (30%) jest zdania, że wymagają one dodatkowych wyjaśnień, a dominująca na tle pozostałych opinia głosi, że w zasadzie nic nie zostało wyjaśnione (38%). Prawie co dziesiąty badany nie ma na ten temat zdania (9%).

W latach 2011–2016 rosło przekonanie, że przyczyny katastrofy smoleńskiej zostały w pełni wyjaśnione, natomiast obecny wynik jest o 6 punktów procentowych niższy niż w ostatnim badaniu z 2016 roku. Nigdy wcześniej udział osób uważających, że w zasadzie nic nie zostało wyjaśnione, nie był tak wysoki – wahał się między 30% a 32%. Obecnie twierdzi tak o 8 punktów procentowych więcej osób niż w 2016 roku.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (358) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach 5–15 marca 2020 roku na liczącej 875 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski. UWAGA: Marcowe badanie rozpoczęło się jeszcze przed wprowadzeniem w naszym kraju nadzwyczajnych środków prewencyjnych związanych z epidemią. Sytuacja w trakcie realizacji sondażu zmieniała się bardzo dynamicznie, a respondenci udzielający odpowiedzi w ostatnich dniach trwania badania robili to w innych okolicznościach niż odpowiadający jako pierwsi. Z tego powodu wyniki przedstawione niżej trzeba traktować z dużą ostrożnością.

RYS. 1. Jak ocenia Pan(i) aktualną wiedzę na temat przyczyn katastrofy?
Czy według Pana(i) przyczyny katastrofy:

Przekonanie, że przyczyny katastrofy zostały w pełni wyjaśnione, podzielają częściej niż pozostali mieszkańcy miast liczących ponad 100 tys. mieszkańców (40%), pracownicy administracyjno-biurowi (39%), kadra kierownicza i specjaliści z wyższym wykształceniem (35%) oraz badani o najwyższych dochodach na osobę w gospodarstwie domowym (36%). Opinie te różnicuje również orientacja światopoglądowa ankietowanych – znacznie częściej przekonanie, że przyczyny zostały w pełni wyjaśnione, podzielają osoby w ogóle nieuczestniczące w praktykach religijnych (39%) i identyfikujące się z lewicą (49%). Respondenci o poglądach prawicowych relatywnie częściej uważają, że w zasadzie nic nie zostało jeszcze wyjaśnione (uważa tak 51% z nich). Równie wysoki udział podzielających tę opinię jest wśród badanych praktykujących religijnie kilka razy w tygodniu (57%) oraz osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (52%), a w grupach zawodowych – wśród robotników niewykwalifikowanych (54%) oraz rolników (62%) – por. tabelę aneksową 1.

OCENA DZIAŁAŃ RZĄDÓW W SPRAWIE WYJAŚNIENIA PRZYCZYN I OKOLICZNOŚCI KATASTROFY SMOLEŃSKIEJ

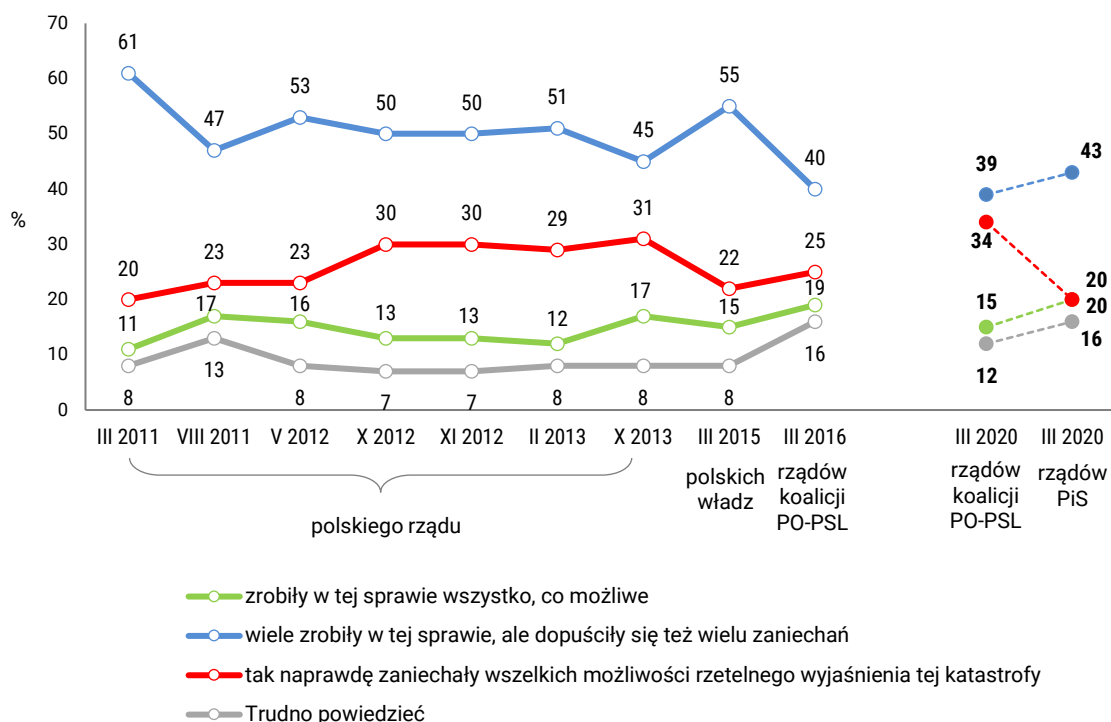
Przez pierwsze 5 lat po katastrofie smoleńskiej rządy w Polsce sprawowała koalicja PO-PSL, natomiast przez kolejne 5 lat – Prawo i Sprawiedliwość wraz z Porozumieniem i Solidarną Polską. W związku z tym w ostatnim sondażu zapytaliśmy badanych, jak oceniają działania rządów z obu tych okresów w kwestii wyjaśnienia przyczyn i okoliczności katastrofy lotniczej z udziałem pary prezydenckiej. Jedynie 15% Polaków uważa, że rządy PO-PSL zrobiły w tej sprawie wszystko, co możliwe. Jedna trzecia jest zdania, że tak naprawdę zaniechały wszelkich prób rzetelnego wyjaśnienia

tej katastrofy (34%). Nieco częściej badani uważają, że rządy koalicji PO-PSL zrobiły w tej sprawie wiele, ale dopuściły się też wielu zaniechań (39%). W porównaniu z ostatnim pomiarem, z 2016 roku, nastąpił znaczący wzrost udziału badanych przekonanych o całkowitym braku starań tej koalicji w dążeniu do wyjaśnienia przyczyn katastrofy. Odsetek osób podzielających taki pogląd nigdy nie był równie wysoki. Jednocześnie zmniejszyło się przekonanie, że rządy PO-PSL zrobiły wszystko, co możliwe – ale w tym wypadku oznacza to jedynie korektę do poziomu z 2015 roku.

Rządy PiS są oceniane pod tym względem znacznie lepiej – co piąty ankietowany uważa, że zrobiły one wszystko, co możliwe, aby wyjaśnić przyczyny katastrofy (20%), tyle samo osób jest zdania, że zaniechały wszelkich możliwości rzetelnego wyjaśnienia, co się stało pod Smoleńskiem (20%), a największa grupa respondentów jest zdania, że zrobiły w tej sprawie wiele, ale dopuściły się też wielu zaniechań (43%). Porównując te oceny z wynikami poprzednich rządów należy zauważyć, że tylko w 2011 roku tak mało osób uważało, że rząd PO-PSL zaniechał wszelkich możliwości i tylko w 2016 roku tak wiele osób było zdania, że rząd PO-PSL zrobił wszystko, co możliwe w tej sprawie. Niestety nie wiemy, jak oceny działalności rządów obecnej koalicji zmieniały się w czasie, bo w latach 2016–2019 nie monitorowaliśmy tej kwestii.

CBOS

RYS. 2. Jak ocenia Pan(i) działania rządów koalicji PO-PSL / rządów PiS* w sprawie wyjaśnienia przyczyn i okoliczności katastrofy pod Smoleńskiem?

* Do X 2013 roku pytanie dotyczyło działań „polskiego rządu”, a w III 2015 roku – „polskich władz”, w 2016 roku zapytaliśmy konkretnie o „rządy koalicji PO-PSL”, a w 2020 roku zarówno o „rządy koalicji PO-PSL”, jak i „rządy PiS”

Pozytywnie o działaniach rządów koalicji PO-PSL wypowiadają się zwłaszcza pracownicy administracyjno-biurowi (37% z nich uważa, że władze te zrobiły wszystko, co możliwe), badani pracujący na własny rachunek (25%), nieuczestniczący w praktykach religijnych (28%) i identyfikujący się z lewicą (31%). Z kolei na opieszałość tych władz skarżą się przede wszystkim respondenci o poglądach prawicowych (59%), praktykujący religijnie kilka razy w tygodniu (56%), pracujący w prywatnym gospodarstwie rolnym (53%), emeryci (46%) i renciści (48%). Częściej są to osoby starsze i z wykształceniem zasadniczym zawodowym – por. tabelę aneksową 2.

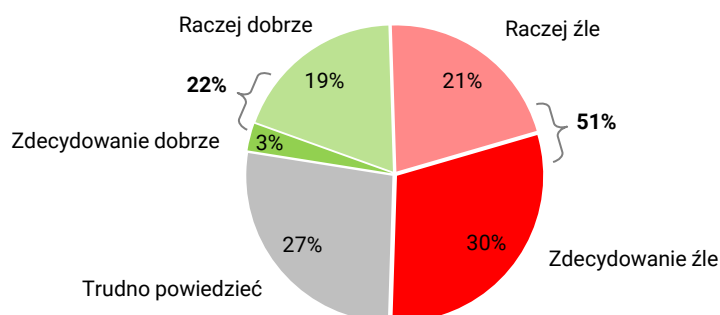
Z kolei dokonania rządów PiS na tym polu krytykują relatywnie najczęściej pracownicy usług (28%), mieszkańcy miast liczących co najmniej 100 tys. ludności (28%), osoby z wyższym wykształceniem (25%), o dochodach między 1500 a 1999 zł na osobę w gospodarstwie domowym (28%), a także respondenci w ogóle nieuczestniczący w praktykach religijnych (37%) i osoby o poglądach lewicowych (40%) – por. tabelę aneksową 3.

OCENA DZIAŁALNOŚCI PODKOMISJI DO ZBADANIA KATASTROFY SMOLEŃSKIEJ

Od 2016 roku pod przewodnictwem Antoniego Macierewicza działa Podkomisja ds. Ponownego Zbadania Wypadku Lotniczego, zajmująca się wyjaśnianiem katastrofy smoleńskiej. Jej praca nie jest częstym tematem w debacie politycznej i medialnej, jak dotąd nie powstał też raport podsumowujący ustalenia komisji. Zapytaliśmy więc Polaków, jak ogólnie oceniają działalność tej podkomisji. Połowa badanych wypowiada się o niej negatywnie (51%), nieco ponad jedna piąta (22%) – pozytywnie, a pozostałe 27% osób nie ma zdania o działalności tej komisji Antoniego Macierewicza.

CBOS

RYS. 3. Od 2016 roku działa podkomisja do spraw ponownego zbadania katastrofy smoleńskiej pod przewodnictwem Antoniego Macierewicza. Jak Pan(i) ocenia działalność tej podkomisji:

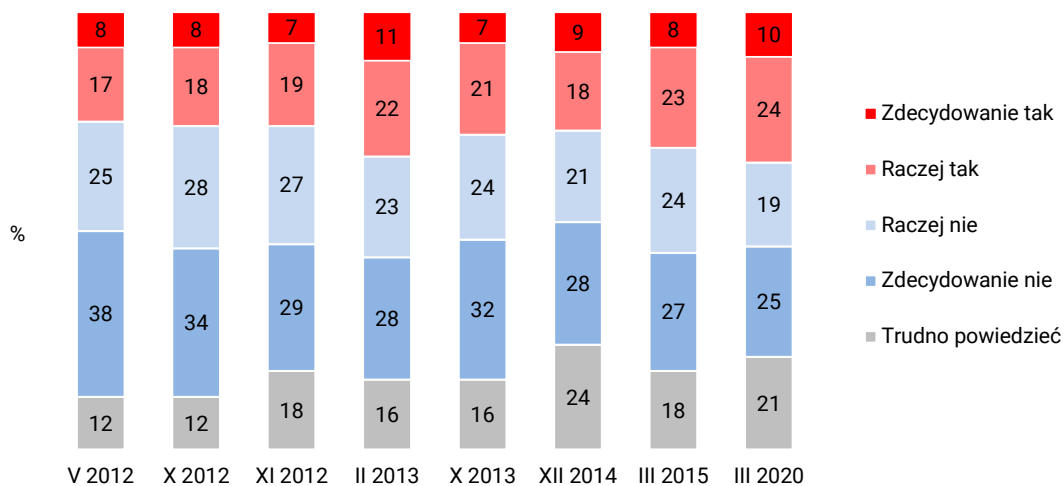

Częściej pozytywną ocenę działalności podkomisji smoleńskiej wyrażają mężczyźni (27%) niż kobiety (18%). Relatywnie lepiej niż pozostali o tej komisji wypowiadają się badani w wieku 55–64 lata (30% odpowiedzi „zdecydowanie dobrze” i „raczej dobrze”), mieszkający na wsi (26%), z wykształceniem zasadniczym zawodowym (32%) lub niższym (30%) oraz o dochodach na osobę w gospodarstwie domowym poniżej 1000 zł (33%). Spośród grup zawodowych działania komisji dobrze oceniają zwłaszcza rolnicy (30%), emeryci (28%) i renciści (32%). Na postrzeganie działalności podkomisji wpływ ma także orientacja polityczna i światopoglądowa: 37% osób identyfikujących się z prawicą dobrze ocenia funkcjonowanie komisji, a wśród badanych praktykujących religijnie kilka razy w tygodniu ten odsetek sięga 47%. Z kolei wyjątkowo źle na tle pozostałych o pracach podkomisji wypowiadają się respondenci z co najmniej półmilionowych miast (69%), kadra kierownicza i specjaliści z wyższym wykształceniem (70%), pracownicy administracyjno-biurowi (75%), pracujący w instytucjach publicznych (66%), a zwłaszcza badani identyfikujący się z lewicą (77%). Szczególnie wysoki odsetek osób, które nie mają zdania o działaniu podkomisji – sięgający ponad połowy (55%) – notujemy wśród najmłodszych respondentów – por. tabelę aneksową 4.

CZY KATASTROFĘ MÓGL SPowodować ZAMACH

W dyskusji o możliwych scenariuszach wydarzeń z 10 kwietnia 2010 roku co jakiś czas do głosu dochodzi hipoteza mówiąca o zamachu. Również niektóre z wyników prac komisji poszukujących do tej pory przyczyn katastrofy sugerują, że w polskim samolocie lecącym do Smoleńska widoczne są ślady wybuchu. Jednak odsetek Polaków skłaniających się do uznania, że prezydent Lech Kaczyński mógł zginąć w wyniku zamachu, jest całkiem stabilny w czasie – w ostatnim badaniu wyniósł 10%, a w okresie od 2011 do 2015 roku wahał się w granicach 7%–11%. Łączny odsetek badanych, do których choćby w najmniejszym stopniu trafia argumentacja zwolenników teorii zamachu, wynosi obecnie 34%, czyli o 3 punkty procentowe więcej niż w badaniu z 2015 roku. Przeciwnicy tej hipotezy stanowią 43% ogółu respondentów, co oznacza spadek o 8 punktów. Wzrósł natomiast udział osób niemających zdania w tej sprawie – obecnie jest to jedna piąta (21%) ankietowanych, podczas gdy 5 lat temu odsetek ten był o 3 punkty procentowe niższy.

RYS. 4. Czy uważa Pan(i), że prezydent Lech Kaczyński mógł ponieść śmierć w wyniku zamachu?

Akceptacja hipotezy, że prezydent Lech Kaczyński mógł ponieść śmierć w wyniku zamachu, jest stosunkowo najbardziej rozpowszechniona wśród robotników niewykwalifikowanych (50%), rolników (47%), badanych o najniższych dochodach *per capita* w gospodarstwie domowym (50%), praktykujących religijnie kilka razy w tygodniu (69%), a także wśród respondentów o prawicowych poglądach politycznych (51%). Z kolei najwyższy odsetek odrzucających tę teorię notujemy wśród ankietowanych z miast liczących co najmniej 100 tys. mieszkańców (61%), osób z wyższym wykształceniem (57%), pracowników administracyjno-biurowych (73%), badanych o najwyższych dochodach przypadających na członka gospodarstwa domowego (60%), a także wśród osób w ogóle nieuczestniczących w praktykach religijnych (64%) i identyfikujących się z lewicą (74%) – por. tabelę aneksową 5.

Zróźnicowanie opinii o zamachu w zależności od poglądów politycznych jest dobrze widoczne w elektoratach poszczególnych kandydatów na prezydenta. Hipoteza, że 10 kwietnia 2010 roku doszło do zamachu, najwięcej zwolenników ma wśród osób zamierzających głosować w wyborach prezydenckich na Andrzeja Dudę (56%) i – w drugiej kolejności – wśród planujących oddać swój głos na Szymona Hołownię (32%). Przeciwnicy tej teorii dominują zwłaszcza wśród wyborców Władysława Kosiniaka-Kamysza (91%), Małgorzaty Kidawy-Błońskiej (85%), a także Roberta Biedronia (69%). Największy odsetek osób, które nie mają zdania w sprawie ewentualnego zamachu pod Smoleńskiem, notujemy w elektoracie prezydenta Andrzeja Dudy (22%).

TABELA 1

Czy uważa Pan(i), że prezydent Lech Kaczyński mógł ponieść śmierć w wyniku zamachu?	Na kogo z tej listy najchętniej oddał(a)by Pan(i) głos w wyborach prezydenckich?				
	Andrzej Duda	Małgorzata Kidawa-Błońska	Władysław Kosiniak-Kamysz	Robert Biedroń	Szymon Hołownia
	w procentach				
Zdecydowanie tak	19	1	0	6	18
Raczej tak	37	4	2	11	14
Raczej nie	15	19	34	22	25
Zdecydowanie nie	7	66	57	47	33
Trudno powiedzieć/ Odmowa odpowiedzi	22	10	7	14	10

Mimo upływu lat większość Polaków uważa, że przyczyny katastrofy lotniczej z udziałem prezydenta Lecha Kaczyńskiego nie zostały wyjaśnione, a nawet – w porównaniu z poprzednimi pomiarami – ubywa osób, które uważają śledztwo za zakończone powodzeniem. Winą za brak wyjaśnienia przyczyn katastrofy Polacy obarczają bardziej rządu koalicji PO-PSL niż obecne, ale również w stosunku do rządu PiS tylko jedna piąta badanych jest przekonana, że zrobiły one wszystko, co możliwe w tej kwestii. Połowa Polaków źle ocenia działalność podkomisji powołanej w 2016 roku przez Antoniego Macierewicza, a więcej niż co czwarta osoba nie ma na ten temat zdania. Dość stabilne w czasie są natomiast opinie dotyczące ewentualnego zamachu – więcej osób odrzuca tę hipotezę, niż jest skłonne w nią wierzyć. Istotne różnice widoczne są w poszczególnych elektoratach kandydatów na prezydenta.

Opracowała

Marta Bożewicz